

Muuttuva tiedekunta muuttuvassa yliopistossa

Jukka Kortti: *Valtaan ja vastavirtaan. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta 75 vuotta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2020.

Tieteellisen instituution historian kirjoittamisessa ei vaihtoehtoja puutu. Tämä pätee myös valtiotieteellisen tiedekunnan 75-vuoden mittaiseen historiaan. Huomiota voi kiinnittää tämän alan suurimman ja vanhimman – joku voisi sanoa kauneimman – instituution rakenteen kehittymiseen, sen määrälliseen kasvuun, sisäisen organisaation muutoksiin ja asemaan koko yliopistoyhteisössä. Historiaa voi lähestyä myös tieteenalan keskeisten vaikuttajien kautta, heidän tieteellisen valtoimiansa ja kansainvälisten yhteyksiensä pohjalta. Sitä voidaan tarkastella myös tiedekunnan aseman kautta tieteellisen ajattelun murroksissa: kuvailevasta tutkimusotteesta empiirisen metodin valta-asemaan ja siitä erilaisiin positivismin jälkeisiin lähestymistapoihin. Lopuksi voidaan käydä rajaan tiedekunnan älyllisen elämän ja opetustehtävien välillä, jotka ovat jossakin mitassa erotettavissa toisistaan.

Jukka Kortti yrittää koskettaa näitä kaikki lähestymistapoja ja yleensä sängen onnistuneesti. Hänellä on ollut myös apuvuoriamia suorittamassa haastatteluja ja Seppo Hentilän johtama historiatoimikunta tukenaan. Tekijällä on ollut käytettävissään lisäksi yksityiskohtaista suullista historiaa.

Perehtyminen yleiseen yhteiskunnalliseen ja tieteelliseen kehitykseen tulee näkyviin runsaissa lähdeviitteissä ja laajassa kirjallisuusluettelossa.

Valtiotieteellinen tiedekunta sai alkunsa käytännön tarpeesta. Sen aloitus 9.5.1945 oli viivästynyt toisen maailmansodan vuoksi, mutta perustamissyö oli säilynyt ennallaan. Vaikka valtiotieteitä oli opetettu Helsingin yliopistossa ennen tiedekuntaakin, niin vähitellen tuli tarpeelliseksi oman opinahjon perustaminen.

Virkamiehiksi rekrytoidut olivat aikaisemmin olleet juristeja, mutta monimutkaistunut ja laajentunut valtion- ja paikallishallinto alkoi vaatia monipuolisempaa asiantuntemusta. Tämä näkyi myös opinto-ohjelmien suunnittelussa, jossa käytännöllisyys sai huomattavaa painoa. Alun perin valtiotieteellisen virkatutkinnon nimellä kulkenut tutkinto ei kuitenkaan koskaan saavuttanut opiskelijoiden keskuudessa erityistä suosiota, muun muassa kelpoisuusehtoihin liittyvien ongelmien vuoksi.

Alussa tiedekunta oli muutama virkamiehen, kuten Heikki Wariksen, Jan-Magnus Janssonin ja L.A. Puntilan, yhteisö. Waris oli siinä mielessä poikkeus, että hän oli hakenut vaikutteita jo 1930-luvulla Yhdysvalloista ja oli yhdessä Bruno Suvirannan ja Erik Allardtin kanssa kansainvälistymisen edelläkävijöitä tiedekunnassa. Miltei poikkeuksetta professoreiden tutkimustyö, mikäli he sellaista ylläpäättään harjoittivat, oli kuitenkin suuntautunut yhteiskunnan rakentamiseen sodanjälkeisissä olosuhteissa. Varsinainen kansainvälistyminen alkoi vasta 1970- ja 1980-luvulla. Silloin kansainväliset yhteydet yleensäkin laajenivat, papereiden esittäminen konferensseissa tuli tavaksi, samoin työskenteleminen ulkomaisissa yliopistoissa, joissa suoritettiin jopa tutkintoja. Kansantalous oli tieteenalaa, jossa systemaattinen jatkokoulutus ja kansainvälistyminen oli Jouko Paunion johdolla kaikkein voimakkaimmin esillä.

Yhteiskuntatieteen metodologinen muodonmuutos tuli valtiotieteelliseen tiedekuntaan kahdessa vaiheessa. Kvantitatiivinen tutkimusote monimuuttuja-analyysineen ja haastattelututkimuksineen löi itsensä lävitse 1960-luvulla miltei kaikilla tieteenaloilla. Kuitenkin 1980-luvulla sen puutteet havaittiin yleisesti ja alkoi siirtymä kohti konstruktionismia ja positivismin kritiikkiä sekä erityisesti erilaisten sosiaalisten käytäntöjen tutkimusta. Tähän liittyi myös marxilaisen tutkimusotteen kasvava suosio erityisesti nuorempien sosiologien ja yhteiskuntapolitiikan tutkijoiden joukossa. Tämä *Methodenstreit* tuli näkyviin myös virkojen täytössä ja yliopistoelämän käytännössä sekä sen seurauksena yliopistojohtajien aseman haastamisena.

Kortti käyttää suhteellisen paljon, liikaakin, tilaa näiden intrigien esittelyyn. Ne ovat tietysti sikäli perusteltuja, että ne heijastavat osaltaan tiedekunnan voimakasta miesvaltaisuutta. Vasta 1990-luvulta lähtien ovat naiset päässeet esille ja virkoihin Elina Haavio-Mannilan jalanjäljissä. Jonkinlaisia tasapainoa olisi Kortin tekstissä kaivannut. Esimerkiksi Paavo Seppäsen pitkä dekaanikausi tiedekuntasihteerinä Tuula Jyrkämän kanssa olisi ansainnut perusteellisemman tarkastelun: muuttihan se syvästi tiedekunnan käytäntöjä.

Valtio-oppi jää myös tässä historiankirjoituksessa sivurooliin Kortin kiinnittäessä enemmän huomiota sosiaalitieteisiin ja sen nuorempaan tutkijakuntaan. Ilkka Heiskasen älyllisesti erittäin hedelemällinen tutkijanura ja merkitys tutkijankouluttajana – ja samalla omaperäiset menettelytavat – olisi pitänyt huomioida tarkemmin.

Kortti kiinnittää perustellusti paljon huomiota tiedekunnan sisäisen organisaation muutokseen sangen hajautetusta laitostakenteesta laitoksettomaan tiedekuntaan. Organisaatiomuutoksen tarkastelussa hänen yksityiskohtainen tutkijanotteensa tuottaa parhaimman tuloksen. Itse

asiassa voidaan kysyä, onko tiedekunta enää sama kuin se oli vielä 1980-luvulla, kun taloudellinen vastuu ja avustava henkilökunta ovat siirtyneet pois lähiulottuvuudelta. Tieteen älyllinen sisältö, perinteet ja uutta luovat ajattelutavat – yliopiston keskeiset tuntomerkit – eivät ole kuitenkaan samalla tavalla siirrettävissä. Voidaan kysyä, kykenevätkö ne elämään ja hengittämään tulosorientoituneessa ja johtajakeskeisessä yliopistossa, jonka resurssit ovat sitä paitsi entistä kovemman kilpailun kohteena.

Kortti sijoittaa onnistuneesti valtiotieteellisen tiedekunnan yleiseen korkeakoulupolitiikan kehyykseen. Monet tiedekuntaa kohdanneet muutokset ovat seurausta yhteiskunnan yleisistä syvämuutoksista. Yliopiston konservatiiviset perinteet – sanan myönteisessä merkityksessä – ovat joutuneet yhteiskunnan muutosten riepoteltaviksi. Sen sijaan Kortti ei juuri pohdi tiedekunnan vaikutusvaltaa yliopiston sisällä. Se on kieltämättä ollut vähäinen, eikä muutosta ole tässä suhteessa nähtävissä. Koko 75-vuotisen historiansa aikana tiedekunnalla on ollut yhden ainoan kerran vararehtorin mandaatti Heikki Wariksen pitäessä sitä hallussaan eikä rehtorin kääntyä kertaakaan. Ehkä selitys löytyy osaksi siitä muutoksessa, jota JP Roos kuvasi läksiäisluennossaan verrattuaan vuonna 2012 omaa professorinuraansa Heikki Wariksen vastaavaan. Hänen mukaansa ”Wariksella oli valtaa, minulla ei”.

RAIMO VÄYRYNEN

Kirjoittaja oli Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan varadekaani ja dekaani 1987–93.